

International Observation Mission to
Ukraine Presidential Elections 2010

Міжнародна місія спостереження
Вибори Президента України 2010 року

18 січня 2010 р.

ВИБОРИ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ **Підсумки спостережень ЕНЕМО у день виборів** ***Попередній звіт***

Європейська мережа організацій зі спостереження за виборами (ЕНЕМО) направила близько 400 короткотермінових спостерігачів для проведення моніторингу на всіх стадіях виборчого процесу під час виборів Президента України у 2010 році, включаючи відкриття дільниць, процес подачі голосів, їх підрахунку, зведення результатів на дільницях та у дільничних виборчих комісіях. Загалом, спостерігачі ЕНЕМО були присутніми на відкритті 194 виборчих дільниць, під час голосування --на 2120 дільницях та на підрахунку голосів -- у 207 дільницях. Крім того, ЕНЕМО направила 11 короткотермінових спостерігачів для моніторингу виборів в посольствах та консульствах України в Росії (Москві, Санкт-Петербурзі, Ростові-на-Дону, Владивостоці), Республіці Молдова (Кишиневі), Білорусі (Мінську) та Румунії (Бухаресті).

ЕНЕМО відзначає значний прогрес на виборах 2010 року у порівнянні із президентськими виборами 2004 року. Атмосфера навколо першого туру виборів була вільною від тиску, погроз чи залякувань будь-кого з кандидатів на високу посаду. Напротывагу виборам у 2004 році не було зафіксовано централізованого використання адміністративного ресурсу, спостерігачі ЕНЕМО відзначали лише поодинокі випадки тиску на виборців та спостерігачів. В той час як протягом дня виборів не було інформації про масові порушення, помітними були значні процедурні та організаційні проблеми, що стосувалися внесення змін до виборчих списків та неоднакове застосування процедур голосування за місцем перебування. До того ж, ЕНЕМО залишається занепокоєною ситуацією навколо своїх спостерігачів у Донецькій області, які зазнали тиску та погроз з боку членів комісії. Цей випадок був зафіксований у місті Краматорськ в Окружній виборчій комісії (ОВК 48). ЕНЕМО закликає провести негайне розслідування цього інциденту державними органами влади.

Спостерігачі ЕНЕМО повідомляють, що загалом робота Центральної виборчої комісії (ЦВК) була професійною, відкритою та проходила вчасно. Однак, впродовж дня виборів ЦВК не переставала приймати рішення у закритому режимі, не допускаючи до зали засідань спостерігачів.

Відкриття дільниць

ЕНЕМО відзначає, що 87 % дільниць було відкрито вчасно, в той час як 12% - із запізненням на 15 хвилин. Зволікання із відкриттям процесу голосування більше, ніж на

годину, було зафіксовано в Івано-Франківську (ДВК 104, ОВК 90) та Києві (ДВК 88, ОВК 95), Сумах (ДВК 2, ОВК 159). У Донецькій області ДВК 62, ОВК 46 так і не відкрилася.

Загальна оцінка процедури відкриття дільниць

Порівняно із попередніми виборами, спостерігачі ЕНМО відзначають значний прогрес процедури відкриття дільниць і загальної роботи членів комісій. На 94% дільниць, відвіданих спостерігачами ЕНМО, були зафіксовані позитивні тенденції у роботі членів дільничних комісій під час голосування громадян.

Кількість членів ДВК

У доповіді, що передувала початку виборів, ЕНМО висловлювала занепокоєння через численні відмови від участі у виборах членів ДВК та побоювалася, що ДВК будуть недостатньо облаштовані персоналом та не наберуть необхідного кворуму. Однак у день виборів більшість ДВК та ОВК мали достатню кількість присутніх членів.

Неналежно заклеєні виборчі скриньки та неправильно заповнені протоколи

Спостерігачі ЕНМО повідомляють про деякі випадки неналежно опечатаних виборчих скриньок та відсутності контрольних листів у них, які вимагаються згідно з законом. Це пояснювалося тим, що відповідальні особи не знали про відповідні процедури або їм не було надано достатньої кількості матеріалу для опечатування. Такі випадки були помічені у Києві (ДВК 95, ОВК 10; ДВК 88, ОВК 96), Хмельницькому (ДВК 227, ОВК 192), на Закарпатті (ДВК 29, ОВК 69), в Одесі (ДВК 2, ОВК 144), у Херсоні (ДВК 11, ОВК 185), Чернігові (ДВК 75, ОВК 211). На Закарпатті (ДВК 103, ОВК 74) одну стаціонарну скриньку для голосування не можна було заклеїти через її пошкодження. Однак, вона була використана в процесі голосування. Інші технічні недоліки виправлялися лише після того, як про них спостерігачі повідомляли голів ДВК.

Недостатня кількість бюлетенів та скриньок для голосування

Відповідно до законодавства про вибори, кількість бюлетенів, отриманих ДВК від вищих по вертикалі комісій, має дорівнювати кількості виборців із похибкою. Спостерігачі відзначали, що у деяких випадках кількість бюлетенів була меншою, ніж кількість виборців, з урахуванням змін, внесених у списки у день голосування. Зважаючи на рівень явки виборців, який забезпечував достатню кількість бюлетенів для всіх бажаючих проголосувати, недостатня кількість бюлетенів могла вплинути на позбавлення права голосу багатьох потенційних виборців. Такі випадки були зафіксовані в Одесі (ДВК 106, ОВК 106; ДВК 101, ОВК 142; ДВК 119, ОВК 143), Полтаві (ДВК 68, ОВК 148; ДВК 129, ОВК 151), Києві (ДВК 32, ОВК 214), Херсоні (ДВК 3, ОВК 189).

Таємниця голосування

Іншим питанням протягом дня виборів стало дотримання таємниці голосування. Спостерігачі ЕНМО помітили, що у багатьох випадках розташування кабін для голосування повністю не відмежовувало виборця під час безпосереднього волевиявлення. Такі випадки були зареєстровані у Києві (ДВК 29, ОВК 95), Полтаві (ДВК 68, ОВК 148), Тернополі (ДВК 7, ОВК 165), Черкасах (ДВК 1 та 8, ОВК 200), Полтаві (ДВК 148, ОВК 10, 12; ДВК 128, 129, ОВК 151), Миколаєві (ДВК 43, ОВК 130), Вінниці (ДВК 70, ОВК 15). Крім того, постали підозри у підкупі виборців у Київській області (ДВК 29, ОВК 95; ДВК 162, ОВК 99) після того, як деякі виборці стали фотографувати свої бюлетені.

Хаос на виборчих дільницях

Спостерігачі ЕНМО доповідають про деякі випадки, коли дільність ДВК була дезорганізованою через невідповідне облаштування дільниць. У значних кількостях такі явища було зафіксовано у: Закарпатті (ДВК 42, ОВК 69), Одесі (ДВК 43, ОВК 136), Полтаві

(ДВК 129, ОВК 151), Донецьку (ДВК 56, ОВК 43), Миколаєві (ДВК 46, 47, ОВК 129; ДВК 6, 20 ОВК 130). У Донецьку (ДВК 46, ОВК 44) робота ДВК та процес голосування були призупинені, після того, як один із її членів пішов, забравши 40 контрольних листків.

Крім того, спостерігачі ЕНЕМО фіксували випадки, коли бюлетені видавалися без відповідних документів про посвідчення особи, наприклад, у Черкасах (ДВК 43, ОВК 200), на Закарпатті (ДВК 35, ОВК 74), у Миколаєві (ДВК 36, ОВК 130).

Присутність неуповноважених осіб на дільницях

Спостерігачі помітили декілька ситуацій, коли працівники органів державної влади здійснювали вплив на діяльність ДВК, голосування виборців та спостерігачів. На думку ЕНЕМО, необхідно провести детальне розслідування таких випадків, оскільки вони ставлять під загрозу роботу комісій та підривають відкритість і справедливість виборчого процесу. Такі явища були помічені у Донецьку (юристи впливали на роботу ДВК), Одесі (ДВК 7, ОВК 135), Одесі (ДВК 7, ОВК 135), Тернополі (ДВК 4, 21, ОВК 165), Полтаві (ДВК 128, ОВК 151; ДВК 12, ОВК 148), Херсоні (ДВК 42, ОВК 189). У Черкаській області (ДВК 65, ОВК 200; ДВК 8, 10, ОВК 201) особи із невідомого центру виборчих студій розпитували голосуючих про їхній вибір, перевіряючи також і їхні паспорти.

Обмеження прав спостерігачів

Загалом процес виборів був відкритий, спостерігачам ЕНЕМО було дозволено здійснювати моніторинг на усіх його стадіях. Проте представникам ЕНЕМО було першочергово відмовлено у доступі до виборчих дільниць або до моніторингу виборчого процесу в Одесі (ДВК 47, ОВК 145), Закарпатті (ДВК 47, ОВК 69), Херсоні (ДВК 17, ОВК 186) та Криму (ДВК 35, ОВК 1).

Більш серйозні випадки мали місце у Донецькій області (ДВК 41, ОВК 42; ДВК 4, ОВК 48; ДВК 24, ОВК 55), де спостерігачі ЕНЕМО не тільки були не допущені до дільниць, а їм погрозували і вони були виведені за межі приміщення для голосування. ЕНЕМО вважає, що такі дії суперечать Міжнародному Кодексу Спостерігачів, а також українському законодавству. Виборче законодавство гарантує право спостерігачів проводити моніторинг усіх етапів виборів за умови наданої їм акредитації ЦВК.

Голосування за місцем перебування

У своїй доповіді перед початком виборів ЕНЕМО висловлювала побоювання з приводу того, що недоліки у правовому регулюванні голосування на дому може призвести до низки свавільних рішень з боку членів нижчих ланок виборчих комісій. Незважаючи на те, що 12 січня 2010 року Апеляційний Адміністративний Суд міста Києва підтримав рішення ЦВК про необхідність надання медичної довідки та письмової заяви виборця, однак, багаторазові спроби скасувати дане рішення підвищили рівень невпевненості у правильності процедурних дій з боку членів комісій.

За інформацією ЕНЕМО, у день виборів члени ДВК діяли на власний розсуд у цій ситуації. Так, у Чернівцях (ДВК 14, 25, 26, ОВК 207) та Закарпатті члени ДВК приймали всі заяви на голосування за місцем перебування виборців (незалежно від наявності медичної довідки), у той час як у Миколаєві (ДВК 105, ОВК 132) голова ДВК відмовився розглядати клопотання без наданої довідки. В Одесі (ДВК 73, ОВК 135) та Миколаєві (ДВК 5, 87, ОВК 129) багато виборців отримали можливість проголосувати на дому без подання відповідних заяв. У Сумській області (ДВК 15, ОВК 162) та Києві (ДВК 10, ОВК 218) списки таких виборців були передані ОВК до ДВК без відповідних документів.

Подальші занепокоєння викликали ситуації, коли заяви на голосування на дому були написані однією особою. Так сталося у Донецьку (ОВК 53) та Києві (ОВК 95).

У зв'язку із незначною кількістю поданих заяв на голосування за межами приміщення для голосування, малоімовірно, що ця ситуація суттєво вплине на результати голосування. Проте ЕНМО залишається занепокоєною тим, що недостатня правова врегульованість може в подальшому генерувати неоднакове застосування закону та стане підставою для подальших скарг.

Списки виборців

Незважаючи на впровадження єдиного списку виборців в Україні, точність інформації у списках залишалася проблемним питанням. Місія ЕНМО вже доповідала у своїй передвиборчій доповіді про невисоку якість цих списків, де часто трапляється застаріла інформація, а багато імен виборців відсутні. До того ж, ЕНМО відзначила недостатньо чітку процедуру поповнення списків безпосередньо у день виборів членами ДВК.

Ці занепокоєння були підтверджені практикою у день виборів, коли численні доповіді відзначали неоднакове застосування правових норм з боку членів ДВК. Незважаючи на те, що неможливо визначити кількість виборців, що потенційно постраждали внаслідок таких суперечливих рішень, наступні приклади свідчать, що це явище мало масовий характер. У таких містах як Тернопіль (ДВК 95, ОВК 166), Хмельницький (ДВК 227, ОВК 192), Закарпаття (ДВК 42, ОВК 69; ДВК 14, 16, 28, 103, ОВК 73; ДВК 35, ОВК 74), а також у Києві (ДВК 57, ОВК 222), Львові (ДВК 86, ОВК 127; ДВК 15, ОВК 118), Чернівцях (ДВК 2, ОВК 207), Миколаєві (ДВК 38, ОВК 130), Донецьку (ДВК 40, 42, 45, 51, 56, 57, ОВК 45; ДВК 3, 11, 13, ОВК 55) члени ДВК включали осіб до списків виборців без рішень вищої по вертикалі комісії чи судів, як вимагає того закон. Відповідно до отриманої інформації, вимоги з боку виборців про внесення їх до списків, як у випадках із Миколаєвом (ДВК 65, ОВК 130) та Херсоном (ДВК 17, ОВК 186), могли вплинути на рішення ДВК.

Загальна оцінка процесу голосування

ЕНМО заявляє про значний прогрес у роботі ДВК під час процесу голосування у порівнянні із попередніми виборами. Цього року 94 % спостерігачів ЕНМО зафіксували позитивні тенденції у роботі членів комісії під час волевиявлення громадян.

Підрахунок та зведення результатів

Звіти короткотермінових спостерігачів ЕНМО свідчать про те, що не було виявлено серйозних випадків порушень під час підрахунку голосів, станом на ранок наступного після виборів дня. Проте низка невідповідностей вплинула на підрахунок голосів на різних дільницях. Так у Києві (ДВК 32, ОВК 218), Чернігові (ДВК 116, ОВК 210) та Одесі (ДВК 73, ОВК 135; ДВК 140, ОВК 136) члени комісій не були ознайомлені із процедурою підрахунку голосів і не змогли виконати юридичні вимоги щодо процедури заповнення протоколів. На Закарпатті (ДВК 1, ОВК 71) були визнані недійсними внаслідок позначок зроблених членами ДВК у близько 30 бюлетенях для голосування.

Загальна оцінка процесу підрахунку голосів

Процес підрахунку голосів зазнав суттєвого покращання порівняно із попередніми виборами: позитивні тенденції були відзначені у 93% ОВК.

Передача результатів голосування та діяльність ОВК

У декількох ДВК була затримана процедура передачі протоколів та інших відповідних матеріалів до ОВК. У Львові (ДВК 2, ОВК 117; ДВК 15, ОВК 118 і ДВК 283, ОВК 126) спостерігачі ЕНМО прозвітували про затримання процедури передачі результатів голосування майже на чотири години.

Не зважаючи на те, що 90% спостерігачів ЕНМО оцінили діяльність ОВК як позитивну і дуже позитивну під час передачі виборчих матеріалів із ДВК, все ж частина ОВК працювала неорганізовано. У Тернополі (ОВК 167) співробітник правоохоронних органів запобіг присутності спостерігачів ЕНМО у приміщенні ОВК, мотивуючи свої дії тим, що комісія вже переповнена людьми.

Адміністративні суди

Згідно з українським законодавством адміністративні суди уповноважені вирішувати справи, пов'язані із виборчим процесом. Вищий Адміністративний Суд України розглядає скарги, що стосуються результатів виборів, у той час, як місцеві адміністративні суди приймають рішення щодо заяв, поданих у день виборів.

У день голосування Окружний Адміністративний суд міста Києва виносив рішення про включення виборців до списків. У більшості випадків його рішення було на користь позивачів.

ВИСНОВКИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ

ЕНМО визнає зусилля державних органів влади України дотримуватись міжнародних стандартів у проведенні демократичних виборів. ЕНМО запропонує повну оцінку та рекомендації після завершення всіх етапів виборів Президента України у 2010 році. Однак, з метою недопущення повторення негативних ситуацій під час другого туру 7 лютого 2010 року ЕНМО рекомендує наступне:

- ЦВК повинна надати роз'яснення та провести зведення всіх процедур щодо заяв про голосування за межами ділянки
- ЦВК повинна надати роз'яснення та провести зведення всіх процедур щодо внесення змін до списків виборців у день виборів
- Керівний склад виборчих комісій і кандидати повинні і надалі сприяти підготовці членів виборчих комісій
- ЦВК повинна надати роз'яснення правових норм стосовно прав внутрішніх та міжнародних спостерігачів
- ЕНМО також рекомендує детальне юридичне розслідування дій неуповноважених осіб під час виборчого процесу

Цей звіт написано англійською мовою, що є єдиною офіційною версією

Заснована у 2001 році, **Європейська мережа організацій зі спостереження за виборами (ЕНМО)** є мережею, до якої входять 23 неурядові організації, що впродовж багатьох років організовує багатомасштабне спостереження на виборах у 17 країнах Східної та Центральної Європи, Центральної Азії та Кавказького регіону. Організації-члени є позапартійними внутрішньонаціональними групами, що спеціалізуються на спостереженні під час виборів у країнах-членах ОБСЄ. Всього ці групи провели спостереження загалом більш ніж на 150 національних виборах і організували тренінги для більше ніж двохсот тисяч спостерігачів на виборах. Усі попередні заяви місії та інша інформація будуть доступні на <http://www.enemo.eu>.